

Asia: VN/13193/2025

Lausuntopyyntö: luonnos valtioneuvoston asetukseksi vesihuollosta

Lausunnonantajan lausunto

1 § Soveltamisala

Senaatti-konserni kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Senaatti-konsernin lausunto edustaa sekä Senaatti-kiinteistöjen että Puolustuskiinteistöjen (jäljempänä ”Senaatti”) näkemystä.

Vesihuoltolain muutosehdotuksessa (HE 40/2025) esitetään lain soveltamisalapykälään 2 § lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan vesihuoltolakia ei sovelleta puolustushallinnon vesihuoltoon. Senaatti katsoo, että vesihuoltolain nojalla annettavaa, nyt lausuttavana olevaa vesihuoltoasetustakaan ei näin ollen sovelleta Puolustuskiinteistöjen omistamiin ja ylläpitämiin vesilaitoksiin siltä osin, kun se kohdistuu Puolustushallinnon kiinteistöihin, kohteisiin ja laitoksiin sekä niihin liittyviin toimintoihin.

Senaatin näkemystä tukee edellä mainitun lisäksi terveydensuojelulaki (763/1994), jonka 16 §:n 7 momentin mukaan Puolustushallinnon pysyvässä tai tilapäisessä käytössä oleviin kiinteistöihin ja puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 15 §:n 8 momentin nojalla säädettyihin erityissuojattaviin kohteisiin ei sovelleta 18 §:n 3 momenttia, 18 a §:n 3 momenttia, 20 §:n 2, 4 ja 5 momenttia, 21 §:ää eikä 49 a §:n 3 momenttia. Viitatu säännökset liittyvät talousvedestä ilmoitettaviin paikkatietoihin sekä tietojen siirtoon tietojärjestelmiin. Puolustushallinnon kiinteistöjä koskevien tietojen toimittamista ulkopuolisiin rekistereihin koskee myös rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä annetun lain (431/2023) 1 § 2 momentin soveltamisalarajaus.

Edellä mainittuun lainsäädäntöön ja esitöihin viitaten Senaatti pitää erityisen kannatettavana sitä, että soveltamisalaa rajataan Puolustushallinnon kohteiden osalta. Senaatti kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, ettei nykyisessä lainsäädännössä ole otettu huomioon Puolustusvoimien toteuttamaa veden hankintaa ja talousveden jakelua liittolaismaiden asevoimien joukoille.

Asetusehdotus sisältää laajasti tietojärjestelmiin toimitettavia tietoja. Senaatti kiinnittää huomiota siihen, että asetusluonnoksessa ehdotettua tietojen siirtämistä tietojärjestelmiin ei tule soveltaa puolustushallinnon käytössä oleviin kiinteistöihin, kohteisiin tai laitoksiin eikä niihin liittyviin toimintoihin, koska muutoin valtakunnan turvallisuus ja huoltovarmuus saattaisi vaarantua. Tällaisia tietojärjestelmissä julkaistuja tietoja yhdistelemällä ja mallintamalla voitaisiin saada tietoja valtakunnan kriittisistä kohteista, niiden sijainneista ja koosta, joita vesiverkostot ylläpitävät. Tiedot talousvesijärjestelyistä ovat luonteeltaan erittäin sensitiivisiä.

Erityisesti jätevesiseurannasta on mahdollista selvittää vedenkäyttöön ja tuotantoon, kuten käyttäjämäärään ja käyttöaikoihin ym. tekniisiin ominaisuuksiin liittyviä tietoja. Senaatti esittää, että Puolustushallinnon kohteiden osalta jätevesijärjestelmät tulisi asettaa vastaavalla tavalla ja samoilla perusteilla kriittiseksi tiedoksi kuin puhtaan veden tuotantoon ja jakeluun liittyvä tieto.

2 § Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö

Senaatti pitää kannatettavana, että kunnan vesihuoltosuunnitelmassa tunnistetaan kriittiset asiakkaat.

3 § Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö ja ajan tasalla pitäminen

Omaisuudenhallintasuunnitelmaan ehdotetaan sisällytettäväksi muun ohella dokumentointi omaisuudesta, kuten laitoksista, keskeisistä laitteistoista, verkostoista, pumppaamoista, vedenottoamoista ja kaivoista. Verkostotietojen osalta dokumentointi esitetään tehtäväksi vesihuoltolain 15 §:n edellyttämällä tavalla paikkatietomuodossa. Vesihuoltolain 19 a §:n mukaan vesihuoltolaitoksen on toimitettava omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Senaatti korostaa, että tiedot maanpuolustuksellisesti kriittisistä toiminnoista ja erityisesti paikkatiedot ovat julkisuuslain (621/1999) nojalla salassapidettäviä, eikä niitä voida luovuttaa eteenpäin puolustushallinnon ulkopuolelle.

4 § Varautumissuunnitelman sisältö

Vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelmat ohjaavat jo nykyisellään varautumaan tyypillisiin verkoston elinkaareen kuuluihin häiriöihin ja muihin häiriötilanteisiin. Senaatti korostaa, että vesihuoltolaitoksella on oltava riittävä kyky varautua ja reagoida häiriö- ja poikkeustilanteisiin riittävillä henkilöstöresursseilla, materiaalisella varautumisella ja yhteistyökumppaniverkostolla. Lisäksi Senaatti pitää tärkeänä, että muuttuneessa turvallisuustilanteessa vesilaitokset kiinnittävät erityistä huomioita myös tahallisen ulkoisen vaikuttamisen aiheuttamiin riskeihin.

Senaatti kannattaa asetusluonnoksessa esitettyä varautumisen harjoittelua, sillä se parantaa todellista valmiutta vastata häiriöihin. Myös henkilöstön luotettavuuden selvittäminen osana varautumissuunnitelmaa on keskeistä sisäisten turvallisuusriskien, kuten sabotaasi- tai vakoilu-uhkan minimoimiseksi.

Huoltovarmuuskeskus ohjaa Vesihuoltopoolia ja keskittyy muun muassa vesihuoltolaitosten häiriötilanteiden suunnittelu- ja ohjaustyöhön. Varautumista voitaisiin ohjata valtakunnallisesti myös HVK:n kautta ja esimerkiksi varmistaa vedenkuljetuskaluston saatavuutta suurissa häiriötilanteissa sekä suunnittelua ja yhteistyötä eri laitosten välillä.

Senaatti pitää tärkeänä, että asetusmuistiossa varuskunnat, osana maanpuolustuksellista kokonaisuutta, on tunnistettu keskeisiksi ja kriittisiksi asiakkaiksi, mutta esittää, että ”varuskuntien” sijaan käsitteenä käytettäisiin esimerkiksi ”maanpuolustuksen ja valtion turvallisuuden kannalta merkittävät kohteet”, jotka voitaisiin määritellä tarkemmin vesilaitoskohtaisesti erillisellä menettelyllä ja yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Määrittelyä laventamalla Puolustusvoimien vesihuollon tarpeet tulisivat huomioonotetuksi laajemmin, jotta valmiuden kannalta kriittisimpien kohteiden vedensaanti häiriötilanteissa on riittävästi turvattu. Senaatti kuitenkin edelleen toteaa, että varautumissuunnitelman sisältö näiden toimijoiden osalta saattaa olla julkisuuslain nojalla salassapidettävää tietoa.

5 § Vesihuoltolaitoksen toiminta palveluiden turvaamiseksi

Pykälä velvoittaisi vesihuoltolaitoksen huolehtimaan tarvittavien henkilövarauksien hakemisesta asevelvollisuuslain mukaisesti palveluiden turvaamiseksi häiriötilanteissa. Senaatti kiinnittää huomiota siihen, että jatkovalmistelussa ja viranomaisohjauksessa on varmistettava, että laitokset ymmärtävät tämän velvollisuuden merkityksen ja osaavat hakea henkilövarauksia oikein. Jatkovalmistelussa tulisi pohtia keinoja varmistaa, että pienemmilläkin laitoksilla on riittävät edellytykset tunnistaa kriittisen henkilöstönsä tarve kaikissa skenaarioissa ja että niillä on kyky ja edellytykset saada tarvittavat varaukset toteutettua ja pidettyä ajan tasalla.

6 § Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Ei lausuttavaa

7 § Asiakkaalle toimitettavat tiedot

Pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaisesti laitoksen asiakkaalleen pyytämättä lähettämien tietojen pitäisi myös sisältää linkki verkkosivustolle, jossa tiedotetaan vedenkäyttäjistä. Ehdotuksessa käytetään esimerkkinä säännöksen tarkoittamasta verkkosivustosta vesi.fi-sivustoa, josta käyttäjät voivat osoitteen perusteella saada tietoa veden laadusta. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikkien vesihuoltolaitosten tulisi ilmoittaa sivustolle vedenottoapaikkojen sijaintitiedot, joita Senaatin näkemyksen mukaan ei voi luovuttaa julkiseen verkkoon siviili-infrastruktuurin turvaamiseksi.

8 § Tietojen välittäminen talousveden loppukäyttäjälle

Selvennykseksi todetaan, että Senaatti ei toimita vettä suoraan loppukäyttäjille siinä määrin, mitä terveydensuojelulain mukaisella vettä toimittavalla laitoksella tarkoitetaan. Senaatti tekee sen sijaan yhteistyötä sen asiakkaina olevien vesilaitosten kanssa, joille Senaatti toimittaa talousvettä.

9 § Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa kuvattavat tunnusluvut

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa edellytetyt myydyn veden ja vastaanotetun jäteveden määrät ovat laitoksen keskeisiä toiminnan laajuutta kuvaavia tunnuslukuja. Ehdotuksen mukaan myydyn veden määrää ei ole tarkoituksenmukaista yksilöidä vedenottamokohtaisesti. Momentin 3 kohdassa asiakkaiden määrällä tarkoitetaan talousvesi- ja jätevesipalvelun asiakkaiden kokonaismääriä: asiakkaista ei tule esittää tietoa yksityiskohtaisella tasolla, eikä esimerkiksi kriittisiä asiakkaita tule kuvata toimintakertomuksessa. Senaatti kuitenkin korostaa, että erityisesti kiinteistö- tai aluekohtaisesta pienimuotoisesta jätevesiseurannasta voi laskea käyttäjien määrän ja käyttöaikoja, jolloin julkaistuja tietoja yhdistelemällä ja mallintamalla voitaisiin saada tietoja vesiverkostojen ylläpitämisestä valtakunnan kriittisistä kohteista, niiden sijainneista ja koosta. Senaatin näkemyksen

mukaan Puolustushallinnon kohteiden osalta myös nämä tiedot tulisi salata maanpuolustuksellisesti kriittisenä tietona.

10 § Vesihuollon tietojärjestelmään toimitettavat tiedot

Pykälä sekä siinä viitatu liitteet edellyttävät hyvin laajamittaista tietojen toimittamista vesihuoltolaitoksista ja niiden toiminnasta keskitettyyn tietojärjestelmään, kuten tiedot vedenottamoista, vesisäiliöistä ja kuulumisesta kriittiseen infrastruktuuriin (liite 1), maksutiedoista (liite 2) sekä vesimääristä ja vesijohtoverkoston teknisistä tiedoista (liite 3). Viitaten edellä lausuttuun, Senaatti korostaa, ettei tietojen siirtämistä tietojärjestelmiin tule soveltaa Puolustushallinnon käytössä oleviin kiinteistöihin, kohteisiin tai laitoksiin eikä niihin liittyviin toimintoihin, koska muutoin valtakunnan turvallisuus ja huoltovarmuus saattaisi vaarantua em. perustein. Liitteiden edellyttämällä, julkaistavilla tiedoilla on mahdollista koostaa tietoja, jonka perusteella voitaisiin päätellä, kuinka paljon tietyllä kohteella on vedenkäyttäjiä ja näin ollen toimintaa. Tällaisia tietoja ei voida antaa eteenpäin puolustushallinnon ulkopuolisiin tietojärjestelmiin.

Liitteet 1, 2 ja 3

Viitataan 10 §:stä lausuttuun.

Muu palaute asetuseräluonnokseen

Senaatti toteaa, että asetuseräluonnos on hyvin valmisteltu ja uutena asiana ottaa myös maanpuolustuksen ja turvallisuuden huomioon aiempaa lainsäädäntöä kattavammin. Muuttuneessa toimintaympäristössä korostettua huomiota on kiinnitettävä maanpuolustukseen sekä kansalliseen turvallisuuteen, jotta lainsäädännön soveltaminen ei vaarantaisi valtakunnallista turvallisuutta tai huoltovarmuutta. Tietoja kriittisistä toiminnoista tai erityisesti niiden paikkatiedoista ei näin ollen voida antaa eteenpäin tai julkaista tietojärjestelmissä tai -kokonaisuuksissa.

Kaijala Elsa
Senaatti-konserni